

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК: 330.3:[332.122:338.43]

ДУДЗЯК О.А.,
ГУМЕНЮК І.І.

Вплив агрохолдингів на розвиток сільських територій

Розвиток сільських територій, на сьогодні є одним з пріоритетних напрямків розвитку нашої держави. Беручи до уваги те, що Україна є аграрною державою, завжди потрібно пам'ятати, що базою для успішного розвитку аграрного виробництва є села, або сільські території.

Нині сільські території в Україні знаходяться на межі виживання і ця проблема є досить актуальною не тільки для науковців, а і для державних службовців, сільських громад та небайдужих до селян громадських організацій.

Одним з факторів, що впливають на розвиток сільських територій є агрохолдинги, що зазвичай знаходяться на сільських територіях.

В дослідженні обґрунтовано фактори негативного впливу агрохолдингізації на розвиток сільських територій, безробіття селян, розвиток екологічно чистого виробництва сільськогосподарської продукції, на відновлення ґрунтів та ефективно землекористування.

ДУДЗЯК О.А.,
ГУМЕНЮК І.І.

Влияние агрохолдингов на развитие сельских территорий

Развитие сельских территорий, на сегодня является одним из приоритетных направлений развития нашего государства. Принимая во внимание то, что Украина является аграрным государством, всегда нужно помнить, что базой для успешного развития аграрного производства есть села, или сельские территории.

Сейчас сельские территории в Украине находятся на грани выживания и эта проблема есть достаточно актуальной не только для ученых, но и для государственных служащих, сельских общин и неравнодушных к крестьянам общественных организаций.

Одним из факторов, влияющих на развитие сельских территорий является агрохолдинги, которые обычно находятся на сельских территориях.

В исследовании обосновано факторы негативного влияния агрохолдингизации на развитие сельских территорий, безработица крестьян, развитие экологически чистого производства сельскохозяйственной продукции, на восстановление почв и эффективное землепользование.

The impact of agroholdings on the rural territories development

Nowadays rural territories development is one of the priorities of our state development. Due to the fact that Ukraine is an agrarian state, one should always remember that the basis for the successful development of agrarian production is villages or rural territories.

Currently, rural territories in Ukraine are on the verge of survival and this issue is very relevant not only for researchers, but also for civil officers, rural communities and NGOs, interested in farming.

The agricultural holdings, located in rural territories are one of the factors affecting the development of rural areas.

The study substantiated the factors of the negative impact of agrodopingization on the development of rural territories, the unemployment of villagers, the development of ecologically pure agricultural production, soil restoration and efficient land use.

Постановка проблеми. На сьогодні розвиток сільських територій є пріоритетним завданням нашої країни. Так сталося, що саме село є основою ланкою життя, що поєднує в собі самобутність, культуру і традиції української сім'ї.

За умов ринкових відносин, держава та уряд відсторонилися від регулювання та розв'язку соціально-економічних проблем розвитку сільських територій. Ринок, та його інноваційні процеси в 90-х поклали початку зародженню сільському господарстві нових форм господарювання, серед них і розвиток агрохолдингів. з 2005 р. і надалі агро холдинги починають стрімко розвиватись та безпосередньо впливати на розвиток сільських територій. Вплив агрохолдинг є досить потужним через концентрацію виробництва сільськогосподарської продукції та збільшення її частки і покращення її якості, капіталу, земельних угідь.

Аналізуючи розвиток агрохолдингів можна стверджувати, що вони суттєво випереджають в розвитку традиційні форми організації в сільському господарстві. Але постає питання чи саме ця форма організації виробництва сільської продукції та бізнесу є найбільш ефективною та корисною для розвитку сільських територій України?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи останні роботи вітчизняних вчених, можна стверджувати, що питання агрохолдингів не завжди описується, як позитивний процес на ринку та в соціальній серії.

Питанням розвитку сільських територій ніні присвячено значну кількість праць. Таких науковців, як Іванишин В.В., Забуранна Л.В., Чикуркова А.Д., однак тематика, ще не досить досліджена і потребує уваги науковців.

Зокрема питанню впливу агрохолдингів на розвиток сільських територій свої праці присвятили такі дослідники, як Ніценко В.С., Залізко В.Д., Дем'яненко С.І.

Важливого теоретичного та практичного значення набуває дослідження вітчизняних науковців, що вивчають вітчизняний та зарубіжний досвід та адаптують його до національних умов. Однак, незважаючи на цінність проведених досліджень, окремі питання, пов'язані з виявленням характерних особливостей розвитку сільських територій та адаптації їх до сучасних умов потребують подальшого вивчення.

Основними **цілями статті** є: дослідження розвитку сільських територій України в умовах глобалізації, вплив на розвиток сільських територій агрохолдингів, як економічного явища сільськогосподарського розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційний розвиток загальносвітових аграрно-економічних процесів призвів до зростання конкуренції між товаровиробниками різних країн. Сьогодні дрібним і середнім господарствам дедалі складніше виробляти конкурентоспроможну (в першу чергу за ціною) сільськогосподарську продукцію, використовуючи винятково традиційні методи та технології виробництва і збуту. Окремо взяте господарство не може задовольнити міжнародні вимоги до якості та безпеки продуктів харчування. На нашу думку, для успішного виходу вітчизняної сільськогосподарської продукції на світові агропромислові ринки існує, як мінімум, два перспективних шляхи розвитку:

1) об'єднання дрібних та середніх сільськогосподарських підприємств і фермерів у потужні кооперативні структури;

2) агрохолдингізація сільськогосподарської діяльності (створення агрохолдингів шляхом поглинання дрібних і середніх сільськогосподарських підприємств).

Недосконалість земельних відносин, неврегульованість земельного ринку та відсутність політики підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації призвели до того, що українські підприємці обрали другий шлях розвитку, майже відмовившись від першого. Ефективність і доцільність такого рішення можна з'ясувати лише за допомогою комплексного дослідження діяльності агрохолдингів в Україні, їх впливу на розвиток сільськогосподарства і сільських територій у цілому. Враховуючи значний аграрний потенціал країни, дані проблеми є достатньо актуальними.[1]

Під «сталим розвитком сільських територій» розуміється такий розвиток села, при якому забезпечуються зростання, диверсифікація і підвищення ефективності сільської економіки, стабілізація чисельності населення і збільшення тривалості життя, повна і продуктивна зайнятість працездатного населення, підвищення рівня і якості життя в сільських районах, раціональне використання і відтворення їх природно-ресурсного потенціалу.

Це визначення орієнтовано на збільшення і зростання, але не враховує всіх складностей і суперечностей, які суттєво впливають на соціальну і економічну реальність сучасності. [2]

Першим фактором виникнення в Україні аграрних вертикально інтегрованих структур – агрохолдингів – можна вважати те, що у 1991–1996 рр. була можливість для створення потужного тіншового сегмента (не лише в агросфері) з наступним перерозподілом орендованих земель та інших матеріальних цінностей на користь середніх та великих агропромислових торгових компаній, які, поглинаючи одна одну, почали формувати агрохолдинги.

Зазначимо, що в Указі Президента України «Про холдингові компанії» [3] вперше було дано визначення поняття «холдинг»: господарюючий суб'єкт, який володіє контрольними пакетами акцій інших господарюючих суб'єктів. Важливо підкреслити, що в цьому документі містилися порядок та особливості створення холдингових компаній, і головне – встановлювались обмеження на їх діяльність (зокрема, створення холдингових компаній у процесах корпоратизації та приватизації не допускається у торгівлі товарами народного споживання, продукцією виробничо-технічного призначення, у

виробництві та переробці сільськогосподарської продукції). Цей Указ було скасовано лише у 2007 р. у зв'язку з прийняттям у 2006 р. Закону України «Про холдингові компанії в Україні» [4], в якому норма щодо обмежень діяльності холдингових компаній з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції не передбачалася, тобто з 1994 по 2007 р. утворення та функціонування агрохолдингів було незаконним. Оскільки саме після 2003 р. в Україні активно відбувалися процеси агрохолдингізації сільськогосподарської діяльності, можна стверджувати, що відповідні державні органи контролю не виконали своїх прямих функціональних обов'язків.

Важливим фактором розвитку агрохолдингів в Україні стало формування ними власного «аграрного лобі» з метою захисту своїх інтересів на законодавчому та виконавчому рівнях. До початку фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. поширеним способом утворення агрохолдингів було проникнення капіталу великих підприємств, що переробляють продукцію сільськогосподарства, та промислових підприємств, не пов'язаних із сільськогосподарською продукцією, в агробізнес шляхом викупу боргів і активів сільськогосподарських підприємств з перетворенням їх у свої філії та дочірні підприємства.

Для того, щоб чітко визначити вплив агрохолдингів на розвиток сільських територій, саме безконтрольну холдингізацію аграрного сектору України її наслідки, потрібно чітко визначити поняття агрохолдингу.

Так, С. Дем'яненко та А. Кузнецова зазначають, що сутність агрохолдингів полягає через специфічну форму володіння акціонерним капіталом, за якої материнська компанія, володіючи контрольним пакетом акцій інших підприємств, здійснює управління та контроль за їх діяльністю і завдяки цьому об'єднує їх в єдину організаційну структуру з відповідними цілями і місією [5].

В. Андрійчук розглядає агрохолдинги, як результат капіталізації та економічної концентрації, а їхньою особливою рисою вважає здійснення управління головною великою компанією та втрату прав юридичної особи всіма іншими підприємствами, що увійшли до її складу, з подальшим їхнім перетворенням у структурні підрозділи [4].

Власники бізнесу криво зацікавлені у зростанні його вартості, розмірів та рівня прибутковості на вкладений капітал. Важливий момент

Позитивні та негативні сторони впливу на сільські території розвитку агрохолдингізації в Україні

Позитивні сторони агрохолдингізації:	Негативні сторони агрохолдингізації:
<p>– значна інвестиційна привабливість більшості агрохолдингів;</p> <p>– висока привабливість агрохолдингів у плані їх кредитування комерційними банками порівняно із сільськогосподарськими товаровиробниками інших організаційно-правових форм господарювання завдяки наявності ліквідного заставного майна;</p> <p>– можливість для дочірніх компаній отримувати від материнської компанії пільгове кредитування;</p> <p>– замкнутий цикл виробництва та переробки сільськогосподарської продукції у більшості агрохолдингів, що дозволяє одержувати додану вартість, яка створюється у продуктовому ланцюжку;</p> <p>– доступність для агрохолдингів зарубіжних ринків збуту сільськогосподарської продукції; монополізація ними всієї інфраструктури аграрного ринку.</p>	<p>– гіперкапіталізацію земельних банків агрохолдингів, яка може призвести до того, що сільські жителі втратять контроль над більшістю родючих земель сільськогосподарського призначення;</p> <p>– зростання рівня безробіття серед сільських жителів у зв'язку з витісненням трудомістких видів сільськогосподарської продукції, переходом на моновиробництво і використання вузькопрофільної сільськогосподарської техніки;</p> <p>– зубожіння сільського населення, розвиток міграційних процесів та вимирання сільських територій;</p> <p>– ущільнення ґрунтів та руйнацію транспортної інфраструктури сільських територій через використання високотонажної техніки, що призводить до окислення земель сільськогосподарського призначення;</p> <p>– недотримання екологічно зберігаючих агротехнологій і вимог щодо відновлення лісосмуг, що спричиняє вітрову ерозію ґрунтів, погіршує структуру орних земель та знижує біологічний і економічний потенціали сільських територій, адже якісна земля – їх основний ресурс;</p> <p>– відмову більшості агрохолдингів від розвитку тваринницької галузі, що призводить до вимушеної заміни органічних добрив на мінеральні, внаслідок чого в ґрунт потрапляє ряд небезпечних речовин, які забруднюють водні ресурси сільських територій;</p> <p>– використання отрутохімікатів та пестицидів, що впливає на екологію сільських територій;</p> <p>– недотримання сівозмін, раціональної структури посівів та заходів щодо меліорації земель, що спричиняє виснаження земельних ділянок, які згодом, як показує практика латиноамериканського «латифундизму», не зможуть використовуватися за прямим призначенням, і загрожує продовольчій безпеці країни;</p> <p>– неконтрольоване використання ГМО у виробництві сільськогосподарської продукції, яке викликає тривогу і вимагає додаткових досліджень у сфері їх виявлення та можливого впливу на навколишнє середовище і людину;</p> <p>– монополізацію сільськогосподарської галузі, яка дозволяє кільком корпоративним власникам диктувати ціни на основні продукти харчування, що також загрожує продовольчій безпеці країни.</p>

Джерело : розроблено автором на основі [7].

в роботі агрохолдингів – концентрація земель в рамках однієї структури, науковцями відзначається негативно, оскільки може призвести до монополізації ринку орендованих земель чи прямо, чи опосередковано. Прямий вплив на ситуацію справляють безпосередньо створені холдингами агропромислові компанії (оренду), опосередкований – через контроль придбаних підприємств (контрольний пакет акцій, часток в уставі товариства) (суборенду). [6; 10]

В. Нечитайло підкреслює, що віддаючи перевагу великим сільськогосподарським підприємствам, побудованим на приватно-орендних садах, українська влада ставить у нерівні умови господарювання з ними сімейні фермерські господарства [7].

Судячи з наведеної таблиці можна стверджувати, що процеси розвитку агрохолдингізації мають подвійний характер впливу на розвиток сільських територій і як бачимо негативних сторін значно більше ніж позитивних сторін впливу [11].

Тому процеси агрохолдингізації швидше негативно впливатимуть на соціально-економічний розвиток сільських територій в цілому.

Висновки

Отже, принагідно можна зазначити, що при всіх своїх позитивах і максимальних результатах виробництва в сільському господарстві агрохолдингізація приносить сільським територіям значно більше шкоди ніж користі. При інтенсивному виробництві в рослинництві, галузь тваринництва

помітно втрачає позиції і деградує, досить стрімко розвивається безробіття, а це за собою збільшення алкоголізму та криміногенної ситуації. За таких умов на селі втрачається таке явище, як «лідерство», населення стає інертним і безініціативним.

Список використаних джерел

1. Залізко В. Д. Вплив агрохолдингізації на сільськогосподарських підприємства / В. Д. Залізко // Економіка України – 2013. – №6 (619). С. 112
2. Прокопа І. В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій / І. В. Прокопа // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 48–51.
3. Про холдингові компанії в Україні : Закон України від 15.03.2006 № 3528_IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 34. – С. 291.
4. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: моногр. – Ніжин: Аспект_Поліграф, 2007. – С. 47.
5. Дем'яненко С. І. Агрохолдинги в Україні: добре чи погано? : Серія консультативних робіт / С.І. Дем'яненко, А.В. Кузнєцова. – К. : Німецько_Український Аграрний Діалог; Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2008. – С. 8.
6. Ніценко В.С. Роль агрохолдингів у розвитку сільських територій [режим доступу http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7815/1/Nic%20%9A%20%9D%20%95%20%A3_2015.pdf]
7. Іванишин В. В. Застосування в Україні досвіду розвитку сільських територій Європейських країн та США [Текст] / Іванишин В. В., Дудзяк О. А. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2015. – Вип. 24. – Том 3. – С. 5 – 10.
8. Дудзяк О. А. Вплив сільського туризму на розвиток сільських територій // Науковий вісник Ужгородського університету. Збірник наукових праць. – Випуск 2(48). Ужгород. – 2016. – 133 с.
9. Куцмус Н. М. Європейський досвід вирішення проблем сільського розвитку. Соціально-економічні проблеми розвитку сільських територій: регіональний аспект: кол. монографія / [В. І. Ткачук, А. О. Соколова, О. В. Голій та ін.], за ред. В. І. Ткачука. Ж.: Видавництво ПП «Рута», 2014. – С. 263–278.
10. Попрозман Н. В. Формування стратегії економічного розвитку агропромислового виробництва [монографія] / Н. В. Попрозман. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 300 с.
11. Попрозман Н. В. Ефективність управління ресурсозберігаючими технологіями / Н. В. Попрозман //

Формування ринкових відносин в Україні. НДЕІ Мін. економ. України – 2016. – Випуск № 1 (176). – С.54 – 59.

References

1. Zalizko V.D. (2013) Vplyv agroholdyngizacii na silskogospodarski pidpryemstva. Ekonomika Ukrainy №6 (619). S. 112
2. Prokopa I.V. (2005) Socialni aspekty rozvytku silskykh terytoriy. Ekonomika APK № 11. – s. 48–51.
3. Pro holdyngovi kompanii v Ukraini (2006) Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy № 34. – s. 291
4. Andriychyk V.G. (2007) Kapitalizaciya silskogo gospodarstva: stan ta ekonomichne reguluvannya. s. 47.
5. Demianenko S.I. (2008) Agroholdyngy v Ukraini: dobre chy pogano? S. 8
6. Nicenko V.S. Rol' agroholdyngiv u rozvytku sil'skuh terytoriy http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7815/1/Nic%20%9A%20%9D%20%95%20%A3_2015.pdf
7. Ivanyshyn V.V. Dudzjak O.A. (2015). Zastosuvannya v Ukraini dosvidu rozvytku sil'skykh terytorij Evropeys'kykh krayin ta CHA Zbirnyk naukovykh prac' Podil'skogo derzhavnogo agrarnotehnichnogo universytetu, 24 (3), 5–10.
8. Dudzjak, O.A. (2008). Perspektyvy rozvytku agroturyzmu v Ukraini Zbirnyk naukovykh prac' Podil'skogo derzhavnogo agrarnotehnichnogo universytetu, 16 (3), 74–76.
9. Kucmus N.M. (2014) Evropeiskiy dosvid vyrishenia problem silskogo rozvytku: regionalnyi aspekt. s. 263–278.
10. Poprozman, N.V. (2015). Formuvannya stratehii ekonomichnoho rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva [Formation of the strategy of economic development of agro-industrial production]. NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine, P. 300
11. Poprozman, N.V. (2016). Efficiency of management of resource-saving technologies. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Formation of market relations in Ukraine] NDEI Min. ekonom. Ukrainy, vol. 1, pp. 54–59

Дані про авторів

Дудзяк Оксана Антонівна

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, адміністрування та публічного управління Подільського державного аграрно-технічного університету

e-mail: ksenish@gmail.com

Гуменюк Ірина Іллівна,

к. філ. н., викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Подільського державного аграрно-технічного університету

e-mail: irynahumenyuk79@gmail.com

Данные об авторах

Дудзяк Оксана Антоновна,

к.э.н., доцент кафедры менеджмента, администрирования и публичного управления Подольского государственного аграрно-технического университета
e-mail: ksenish@gmail.com

Гуменюк Ирина Ильинична,

к. фил. н., преподаватель кафедры социально-гуманитарных дисциплин Подольского государственного аграрно-технического университета
e-mail: irynahumenyuk79@gmail.com

Data about the authors

Oksana Dudziak,

PhD in Economics, asc.prof. of the Department of Management, Administration and Public Management of the State Agrarian and Engineering University in Podilya
e-mail: ksenish@gmail.com

Iryna Humeniuk,

PhD in Linguistics, teacher of the Department of Social and Humanitarian Sciences, State Agrarian and Engineering University in Podilya
e-mail: irynahumenyuk79@gmail.com

УДК 338.48:338.43:330.34.014-026.23(477)

ЧОБАЛЬ Л.Ю.

Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні

Предметом дослідження є визначення особливостей розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Мета дослідження – дослідити особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті розглянуті особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні, наведені етапи розвитку сільського зеленого туризму, окреслені вимоги щодо розвитку цієї сфери туристичного бізнесу.

Висновки. Результати проведеного дослідження особливостей розвитку сільського зеленого туризму (СЗТ) в Україні свідчать, що він пройшов два етапи свого розвитку і нині знаходиться на третьому. I етап – формування СЗТ (кінець XIX – середина XX ст.); II етап – становлення приватних форм СЗТ (60–і рр. – 90–і рр. XX ст.); III етап – становлення правових форм СЗТ (з початку 90–х рр. XX ст. по сучасний час). Розвиток цієї сфери туристичного бізнесу вимагає: активізації цільової інформаційної роботи для популяризації зеленого туризму; поліпшення інфраструктури регіонів за рахунок державного бюджету України; доведення вартості та якості туристичного продукту до рівня європейського стандарту; розширення міжнародних контактів.

Ключові слова: сільський зелений туризм, туристи, послуги, ефективність, туристичний продукт, диверсифікація, кредити, сільське населення.

ЧОБАЛЬ Л.Ю.

Особенности развития сельского зеленого туризма в Украине

Предметом исследования является определение особенностей развития сельского зеленого туризма в Украине.

Целью исследования является изучение особенности развития сельского зеленого туризма в Украине.

Методы исследования. В работе использованы диалектический метод научного познания, метод анализа и синтеза, сравнительный метод, метод обобщения данных.

Результаты работы. В статье рассмотрены особенности развития сельского зеленого туризма в Украине, приведены этапы развития сельского зеленого туризма, указаны требования по развитию этой сферы туристического бизнеса.